

3.4 Stěhování

Při studiu populačního vývoje spolupracuje demografie s geografii obyvatelstva (ta se zabývá migracemi a rozmístěním obyvatelstva), protože populační vývoj je nejen výsledkem přirozené obnovy populace (rozením a vymíráním), ale zároveň výsledkem prostorové mobility (migrace). Začleňování cizinců do společnosti je nutností, neboť počet obyvatel se snižuje vlivem nízké porodnosti.

Přírůstky a úbytky stěhování nemají vliv jen na početní změny populace, ale promítají se i do jeho složení podle pohlaví, věku, vzdělání, rodinného stavu a ovlivňují strukturu populace.

Tab. 3.4.1 Přistěhovalí podle pohlaví a věku

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Přistěhovalí celkem	3 372	3 563	4 218	4 809	4 287	915
muži	1 647	1 789	2 069	2 655	2 265	618
ženy	1 725	1 774	2 149	2 154	2 022	297
v tom ve věku:						
0 - 14	613	666	754	618	605	-8
15 - 29	1 445	1 461	1 778	2 067	1 773	328
30 - 49	783	853	1 104	1 528	1 317	534
50 - 64	276	326	341	408	387	111
65 a více	255	257	241	188	205	-50

V roce 2004 se do kraje přistěhovalo o 27,1 % osob více než v roce 2000. Ovšem vystěhovalých obyvatel v roce 2004 bylo o 62,7 % více než na počátku hodnoceného období, tj. v roce 2000. Důsledky stěhování obyvatel nebyly pro kraj příznivé.

Tab. 3.4.2 Vystěhovalí podle pohlaví a věku

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Vystěhovalí celkem	3 092	3 886	4 829	4 462	5 030	1 938
muži	1 492	1 984	2 561	2 324	2 662	1 170
ženy	1 600	1 902	2 268	2 138	2 368	768
v tom ve věku:						
0 - 14	524	531	638	556	599	75
15 - 29	1 471	1 821	2 130	2 049	2 132	661
30 - 49	689	1 051	1 472	1 286	1 705	1 016
50 - 64	187	263	351	347	417	230
65 a více	221	220	238	224	177	-44

U stěhování je sledován počet přistěhovalých do obcí Olomouckého kraje, počet vystěhovalých z obcí kraje a migrační saldo z toho vyplývající. Výsledkem migračního pohybu byl v roce 2004 průměrný roční úbytek 1,2 obyvatele na 1 000 bydlících proti průměrnému ročnímu přírůstku (1,8) v celostátní populační bilanci. Spolu s Moravskoslezským krajem (-1,2) to bylo nejvyšší záporné saldo celkové migrace na 1 000 obyvatel středního stavu z krajů ČR.

V roce 2004 mělo pozitivní bilanci stěhování (tzn., že migrací se počet obyvatel zvýšil) celkem 9 krajů. Naopak zápornou bilanci vykázal již zmíněný kraj Olomoucký a Moravskoslezský, dále Zlínský (-0,7), Liberecký (-0,3) a Vysočina (-0,2).

Mezi vystěhovalými v Olomouckém kraji výrazně převažují osoby ve věku 15 - 49 let, tudíž ve věku z hlediska plodnosti a pracovní aktivity nejprůběžnějším. Naopak u seniorů (ve věku nad 65 let) jsou počty přistěhovalých a vystěhovalých poměrně vyrovnané a nejnižší ze všech věkových kategorií. Z toho je

zřejmé, že lidé v penzi neopouštějí region svého trvalého bydliště tak intenzivně jako lidé v produktivním věku.

Lidé mění svá bydliště z nejrůznějších důvodů a do hlášení o stěhování nejčastěji žádný důvod neuvádějí. Pokud vezmeme v úvahu jen specifikované důvody proč lidé opouštějí Olomoucký kraj, bylo převažující příčinou následování rodinného příslušníka (23 % v úhrnu let 2000 - 2004). Je tomu tak proto, neboť tento důvod je uveden téměř u všech dětí, které vždy následují rodiče nebo jednoho z rodičů.

Významově důležitější byly bytové důvody (21 %). Další skupinou vedoucí ke změně bydliště jsou sňatky (8 %). Za nimi následují důvody související se změnou pracoviště (7 %), přiblížení k pracovišti (7 %). Zdravotní důvody stěhování se vyskytovaly zhruba ve 3 %.

Lidé z Olomouckého kraje se nejčastěji stěhují především do Prahy, Brna a Ostravy. Z těchto měst se noví obyvatelé do Olomouckého kraje také nejčastěji stěhovali, ale počty přistěhovalých (s výjimkou Ostravy) byly nižší než u vystěhovalých:

- Praha (v úhrnu let 2000 – 2004 vystěhovalí celkem 2 338 obyvatel, přistěhovalí 877 obyvatel),
- Brno (v úhrnu let 2000 – 2004 vystěhovalí celkem 1 269 obyvatel, přistěhovalí 1 005 obyvatel),
- Ostrava (v úhrnu let 2000 – 2004 vystěhovalí celkem 836 obyvatel, přistěhovalí 1 081 obyvatel).

Při zkoumání migračních pohybů mezi jednotlivými obcemi Olomouckého kraje byly největší migrační objemy přirozeně u krajského města a okresních měst. Vnitrokrajová migrace se projevuje zejména tak, že dochází k úbytku obyvatel velkých měst:

- Přerov má od roku 1990 záporné saldo stěhování,
- Jeseník vykazuje ztrátu obyvatel stěhování od roku 1995,
- Olomouc od roku 1996,
- Šumperk je ztrátový stěhování od roku 1993,
- Prostějov má ztrátu obyvatel stěhování od roku 2002,
- mezi další města, kterým ubývá obyvatel stěhování, patří také Zábřeh a Zlaté Hory.

Naopak v atraktivních obcích ležících v blízkosti velkých měst přibývá obyvatel, neboť bydlet na vesnici v dosahu všech vymožeností města se stalo trendem bydlení.

U přistěhovalých a vystěhovalých osob podle vzdělání (od 15 let věku) lze konstatovat, že saldo stěhování bylo po celé hodnocené období záporné, tj. ztrátové jak u osob se středoškolským vzděláním s maturitou, tak u osob s vysokoškolským vzděláním. Jelikož obyvatel s úplným středním vzděláním s maturitou je v Olomouckém kraji téměř čtvrtina a obyvatel s ukončeným vysokoškolským vzděláním jen 8,1 %, budeme se podrobněji zabývat úbytky vysokoškoláků v regionu.

Celkem 2 119 vysokoškoláků zvolilo v úhrnu let 2000 – 2004 za svůj nový domov Olomoucký kraj. Naopak z kraje se vystěhovalo celkem 2 874 vysokoškolsky vzdělaných osob, tj. ztráta 755 osob s ukončeným vysokoškolským vzděláním. Hlavním důvodem jejich stěhování bylo přiblížení se k pracovišti a změna pracoviště. Nejvíce vysokoškoláků se vystěhovalo do Prahy (676), Jihomoravského kraje (676) a Moravskoslezského kraje (457).

Pouze okres Olomouc měl ziskové saldo stěhování vysokoškolsky vzdělaných osob (VŠ) v úhrnu let 2000 – 2004 (celkem 101 VŠ). Ostatní okresy byly ztrátové:

- Přerov (-272 VŠ),
- Šumperk (-270 VŠ),
- Prostějov (-188 VŠ),
- Jeseník (-126 VŠ).

Výše uvedené údaje o stěhování VŠ jsou bez zahraničního stěhování.

Pokud budeme hledat odpověď, proč vzrůstá počet vzdělaných lidí, kteří hledají uplatnění mimo region, je potřeba zdůraznit, že Olomoucký kraj vykazuje dlouhodobě velmi nízké hodnoty ekonomických ukazatelů. Je zde vysoká nezaměstnanost – třetí nejvyšší mezi kraji ČR. Pracující v kraji pobírali nejnižší průměrné mzdy v zemi a nízká úroveň příjmů omezuje růst spotřeby, jenž by mohl být impulsem pro zvýšení výroby. Podíl vytvořeného HDP na 1 obyvatele je dlouhodobě nejnižší ze všech krajů ČR.

Tab. 3.4.3 Stěhování podle státního občanství

	2000	2001	2002	2003	2004	Rozdíl 2004 - 2000
Přírůstek stěhováním	280	-323	-611	347	-743	-1 023
v tom podle státního občanství:						
občané ČR	120	-5	-437	-311	-457	-577
občané SR	29	-201	-156	289	-469	-498
občané ostatních států EU	9	7	-22	12	-27	-36
občané Ukrajiny	59	-86	-92	246	99	40
občané Vietnamu	2	20	76	36	22	20
občané Německa	-1	-7	3	-2	4	5
občané Rakouska	4	-5	-1	4	1	-3
občané jiných států	58	-46	18	73	84	26

Saldo vnitřního (-493) i zahraničního stěhování (-246) bylo v roce 2004 v Olomouckém kraji záporné a celkové saldo migrace (-743) dosáhlo nejvyššího úbytku obyvatel stěhováním za celé hodnocené období let 2000 – 2004.

Demografická situace je stále více v některých krajích ovlivňována přistěhovalectvím ze zahraničí. Problematika migrace a azylu je komplexním fenoménem mezinárodního významu, který má zásadní dopady na nejrůznější oblasti společenského, hospodářského a politického života země. Tyto dopady mohou být jak negativního charakteru (v souvislosti s bezpečnostními riziky a nelegální migrací), tak mohou mít i pozitivní přínos, jako jeden z nástrojů řešení nepříznivého společensko-ekonomického vývoje poznamenaného úbytkem a stárnutím populace.

V České republice žilo v roce 2004 oproti roku 2001 o 20,6 % cizinců více a počet dosáhl 254 294 cizinců (z toho 39 % s trvalým pobytem). Nejvíce cizinců žilo v Praze (76 764 osob, z toho 29 % s trvalým pobytem). Saldo zahraniční migrace v hlavním městě dosáhlo nejvyšší hodnoty ze všech krajů (na 1 000 obyvatel 7,7 cizinců). Na druhém místě, co do atraktivity, byl pro cizince Středočeský kraj (31 088 cizinců, z toho 33 % s trvalým pobytem), kde saldo zahraniční migrace v kraji na 1 000 obyvatel dosáhlo 1,9. Hodnota za ČR – 1,8. Bohužel Olomoucký kraj stojí na opačném pólu. Na konci roku 2004 žilo v Olomouckém kraji o 14,2 % cizinců více než v roce 2001, tj. 7 057 osob, ale saldo zahraničního stěhování dosáhlo záporné, nejnižší hodnoty ze všech krajů ČR (na 1 000 obyvatel - 0,4). Podíl cizinců v populaci na konci roku 2004 dosáhl 1,1 %, (ČR 2,5).

Ovšem při hodnocení výše podílů cizinců s trvalým pobytem z celkového počtu cizinců v krajích zjistíme, že Olomoucký kraj v roce 2004 dosáhl 4. nejvyššího podílu. První byl Karlovarský kraj (60 % z celkového počtu cizinců), druhý Moravskoslezský kraj (57 %), třetí Ústecký kraj (55 %) a následuje Olomoucký kraj s 52 % cizinců, kteří měli na jeho území trvalý pobyt. Nejnižší podíl vykazala Vysočina (31 %).

Počty cizinců v okresech Olomouckého kraje v roce 2004 byly následující:

- Jeseník 486 osob, z toho 79 % s trvalým pobytem,
- Šumperk 967 osob, z toho 62 % s trvalým pobytem,
- Přerov 1 346 osob, z toho 54 % s trvalým pobytem,
- Olomouc 3 080 osob, z toho 48 % s trvalým pobytem,
- Prostějov 1 178 osob, z toho 38 % s trvalým pobytem.

Podle frekvence nejčastějšího státního občanství cizinců v Olomouckém kraji v roce 2004 zjistíme, že součet osob v pořadí 1. až 10. místa dosáhl 5 905 cizinců, tj. 83,7 % z celkového počtu cizinců v regionu. Pořadí v Olomouckém kraji dle státního občanství není nijak extrémně odlišné od pořadí v ČR.

1. Ukrajina 1 890 osob - 26,8 % z celkového počtu cizinců v Olomouckém kraji,
2. Slovensko 1 889 osob - 26,8 %,
3. Vietnam 687 osob - 9,7 %,
4. Polsko 486 osob - 6,9 %,
5. Rusko 245 osob - 3,5 %,
6. Moldavsko 198 osob - 2,8 %,
7. Mongolsko 160 osob - 2,3 %,

8. Německo 148 osob - 2,1 %,
9. Spojené státy 105 osob - 1,5 %,
10. Bulharsko 97 osob – 1,4 %.

Podrobnější analýzou věkové struktury cizinců v Olomouckém kraji plyne, že v roce 2004 stejně jako v ostatních krajích ČR tvořily nejvyšší podíl (přes 60 %) z celkového počtu cizinců lidé v produktivním věku, tj. v rozmezí 20 – 44 let (v Olomouckém kraji 4 502 osob). Podíly dětí do 15 let se pohybovaly v rozmezí 8 – 10 % (v Olomouckém kraji 593 dětí). Podíly seniorů nad 65 let věku byly do 4 % (v Olomouckém kraji celkem 256 osob).

Počet cizinců, kteří získali platné živnostenské oprávnění, se v hodnoceném období zvyšoval a jejich počet v roce 2004 v Olomouckém kraji dosáhl celkového počtu 1 477 osob s živnostenským listem (v roce 2000 1 186 osob). Z údajů vyplývá, že více než pětina (20,9 %) cizinců s pobytem na území Olomouckého kraje měla v roce 2004 oprávnění k podnikání (ČR - 25,6 %, Praha - 28,4 %, Středočeský kraj – 23,8 %).

Počty cizinců s živnostenským oprávněním v jednotlivých okresech Olomouckého kraje v roce 2004 byly následující:

- Olomouc 726 osob, tj. 23,6 % z celkového počtu cizinců v okrese,
- Jeseník 107 osob, tj. 22,0 % z celkového počtu cizinců v okrese,
- Přerov 273 osob, tj. 20,3 % z celkového počtu cizinců v okrese,
- Šumperk 189 osob, tj. 19,5 % z celkového počtu cizinců v okrese,
- Prostějov 182 osob, tj. 15,4 % z celkového počtu cizinců v okrese.